

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
despre controlul constituționalității Legii
nr. 1275-XIII din 18 iulie 1997

Nr.10 din 17.03.98

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.28-29/16 din 02.04.1998

* * *

În numele Republicii Moldova
Curtea Constituțională în componența:
Pavel BARBALAT - președinte
Nicolae CHISEEV - judecător-raportor
Mihai COTORBAI - judecător
Gheorghe SUSARENCO - judecător
Ion VASILATI - judecător-raportor

cu participarea Ludmilei Zadorojnii, grefier, Raisei Botezatu, judecător al Curții Supreme de Justiție, reprezentant al Curții Supreme de Justiție, deputatului în Parlament Victor Cecan, președinte al comisiei juridice, pentru numiri și imunități, reprezentant al Parlamentului, călăuzindu-se de art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, art. 4 alin. (1) lit. a), art. 25 lit. a) și art. 31 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, a examinat în ședință plenară deschisă dosarul cu privire la controlul constituționalității Legii nr. 1275-XIII din 18 iulie 1997 "Pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală".

*Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 67-68, art. 559.

Temei pentru examinarea dosarului a servit sesizarea Curții Supreme de Justiție.

În procesul examinării prealabile a sesizării au fost studiate argumentele expuse în sesizare, normele legislației ramurale, au fost solicitate materiale suplimentare de la Parlament, Președinție, Procuratura Generală, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției, Ministerul Securității Naționale, a fost analizată practica judiciară existentă în problema luată în discuție.

Examinând materialele dosarului și audiind informația judecătorilor-raportori, argumentele reprezentanților părților, Curtea Constituțională

a c o n s t a t a t :

1. Prin Legea nr. 1275-XIII din 18 iulie 1997 "Privind modificarea și completarea Codului de procedură penală" au fost operate modificări și completări substanțiale în formele de terminare a anchetei preliminare-încetare a procesului penal.

Au fost expuse într-o redacție nouă art. 186 Cod de procedură penală, care prevede modul de încetare a procesului penal; art. 191 alin. 1 pct. 3, care stabilește competențele procurorului în cauza primită cu concluziile de învinuire; art. 297 alin 3 și 4, care reglementează procedura de terminare a anchetei preliminare în cauzele privind aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical. Au fost operate modificări și completări și în art. 51/1, 176, 187, 188 alin. 1, 191 alin. 1 pct. 1, art. 297 alin. 1 Cod de procedură penală.

2. În sesizarea sa Curtea Supremă de Justiție solicită recunoașterea Legii nr. 1275-XIII din 18 iulie 1997 drept necorespunzătoare art. 20 și 21 din Constituție, deoarece ea încalcă drepturile constituționale ale cetățenilor la liberul acces la justiție și satisfacție judiciară, precum și principiul prezumției nevinovăției. Potrivit argumentelor de neconstituționalitate invocate de Curtea Supremă de Justiție, Legea nu a menținut ordinea judiciară veche de încetare a procesului penal, în condițiile căreia procurorul sesiza printr-o ordonanță instanța de

judecată despre necesitatea încetării procesului penal în cazurile prevăzute de art. 185 Cod de procedură penală, iar instanța de judecată competentă o examinează, potrivit prevederilor capitolelor 23-26 Cod de procedură penală, asigurând dreptul la apărare. În sesizare se menționează de asemenea că, examinată din punctul de vedere al conținutului normativ, Legea are caracter juridico-restrictiv, fapt pentru care Curtea Supremă de Justiție solicită recunoașterea ei drept neconstituțională și menținerea articolelor modificate și completate din Codul de procedură penală în redacția Legii nr. 809-XIII din 10 aprilie 1996.

3. Prin conținutul și scopul lor, modificările și completările, operate prin Legea nr. 1275-XIII din 18 iulie 1997, reglementează procedura de încetare a procesului penal la etapa anchetei preliminare și se află în interacțiune cu normele Codului de procedură penală, care prevăd temeiurile de încetare a procesului penal (art. 185 CPP).

Normele Codului de procedură penală în redacția anterioară obligau anchetatorul, în cazul existenței temeiurilor arătate în art. 185 din Cod, să întocmească un raport motivat cu privire la necesitatea clasării procesului. Dosarul cu raportul se trimitea procurorului în decurs de douăzeci și patru de ore. Procurorul, în cazul în care era de acord cu raportul anchetatorului, sesiza instanța de judecată printr-o ordonanță despre necesitatea încetării procesului penal.

Odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 1275-XIII din 18 iulie 1997, procedura de clasare a procesului penal la etapa anchetei preliminare, potrivit art. 186 Cod de procedură penală, prevede că anchetatorul penal dispune încetarea procesului penal printr-o ordonanță în care expune fondul cauzei și motivele încetării procesului penal.

4. Curtea Constituțională apreciază normele contestate din Codul de procedură penală prin prisma prevederilor Constituției și avînd în vedere atît sensul lor textual și practica existentă, cît și locul și rolul lor în sistemul normelor juridice.

Legea prevede că procedura în cauzele penale este reglementată de Codul de procedură penală (art. 1 alin. 1 CPP). Modificarea și completarea ei, inclusiv stabilirea unui nou mod de încetare a procesului penal la etapa anchetei preliminare și a temeiurilor de încetare a lui, sînt date în competența legislatorului. Numai legislatorul este în drept, în condițiile respectării prevederilor constituționale privind procedura judiciară, să stabilească temeiurile și modul de încetare a procesului penal la etapa anchetei preliminare. Aceasta corespunde principiului, consfințit în art. 6 din Constituție privind separația puterilor în stat în putere legislativă, executivă și judecătorească.

Potrivit art. 3 Cod de procedură penală, procurorul, anchetatorul penal și organul de cercetare penală au obligația, în limitele competenței lor, să intenteze proces penal ori de cîte ori se descoperă elemente componente ale infracțiunii, să ia toate măsurile prevăzute de lege pentru stabilirea faptelor penale, a persoanelor vinovate de săvîrșirea infracțiunii și pentru pedepsirea lor în modul stabilit de lege.

Astfel, pornirea procesului penal, prezentarea învinuirii în fața instanței de judecată, precum și încetarea procesului penal, în cazul în care există temeiurile stabilite de lege, sînt sarcini ale organelor speciale - organelor de cercetare penală, de anchetă preliminară, procuraturii. Instanța de judecată este obligată să verifice rezultatele activității lor, să aprecieze obiectiv și nepărtinitor legalitatea și caracterul întemeiat al învinuirii înaintate persoanei, să examineze demersurile și declarațiile împotriva acțiunilor persoanelor oficiale.

Abilitarea instanțelor judecătorești cu dreptul de a examina în cadrul ședinței judiciare hotărîrea procurorului cu privire la necesitatea încetării procesului penal în cazurile prevăzute de lege contravine prevederilor constituționale despre independența controlului judiciar asupra asigurării dreptului cetățenilor în procedura penală, consacrat în art. 20 alin. (1), art. 114 și 116 din Constituție, precum și prevederilor legislației privind procedura judiciară, care

consfințesc principiul contradictorialității în înlăptuirea justiției. Instanța de judecată este obligată să fie nepărtinitoare, oferind părților posibilități egale în pledarea cauzei și nu-și poate asuma funcțiile procedurale de acuzator sau apărător.

În procesul examinării ordonanței procurorului cu privire la necesitatea clasării procesului penal la etapa anchetei preliminare, în special în cazul expunerii fondului cauzei și a temeiurilor pentru clasarea procesului penal, instanța de judecată se situează în mod inevitabil de partea acuzării și exercită concomitent două funcții - de acuzare și de soluționare a cauzei, ceea ce conduce la inegalitatea părților în procesul penal și încalcă principiul legal consfințit al contradictorialității. Această concluzie este confirmată și de legislația de procedură penală în vigoare, deoarece drept temei pentru clasarea procesului penal sînt recunoscute doar circumstanțele, stabilite prin lege, care exclud pornirea procesului penal sau implică fie excluderea răspunderii penale, fie absolvirea persoanei vinovate de pedeapsă.

În toate cazurile de încetare a procesului penal din motive de reabilitare a persoanei nu se poate vorbi de violarea prevederilor art. 21 din Constituție, întrucît ea nu este acuzată de delict. Nu se aduc prejudicii libertăților și drepturilor fundamentale ale cetățeanului nici prin hotărîrea privind încetarea procesului penal în baza temeiurilor de nereabilitare, întrucît, dacă persoana se opune încetării procesului, urmărirea penală se desfășoară în modul obișnuit. Mai mult decît atît, potrivit prevederilor art. 13 Cod de procedură penală în tot cursul procesului penal, părțile au dreptul să fie asistate de un apărător, astfel fiind asigurat dreptul la apărare a bănuțului sau învinuțului.

Deci, Legea nr. 1275-XIII din 18 iulie 1997 "Cu privire la modificarea și completarea Codului de procedură penală", care reglementează modul de încetare a procesului penal la etapa anchetei preliminare, nu contravine Constituției, cu excepția prevederilor art. 186 alin. 8 Cod de procedură penală.

Potrivit art. 186 alin. 8 Cod de procedură penală, expus în redacție nouă, împotriva ordonanței de încetare a procesului penal, date de anchetatorul penal, pot face plîngere la procuror partea vătămă, învinuț, precum și alte persoane interesate.

Consfințirea în lege a dreptului persoanelor interesate de a contesta la procuror ordonanța de încetare a procesului penal nu contravine prin sine însăși Constituției, care garantează drepturile și libertățile omului și ale cetățeanului, deoarece aceasta permite să se corecteze în mod operativ erorile și lacunele comise în procesul anchetei preliminare. Faptul, însă, că în art. 186 alin. 8 Cod de procedură penală nu se menționează în mod direct că persoanele interesate au posibilitatea de a contesta ordonanța de încetare a procesului penal, este perceput de practica de aplicare a normelor de drept ca excluderea unei asemenea posibilități. Acest lucru îl denotă atît materialele ce au parvenit în procesul examinării prealabile a problemei în cauză, cît și argumentele expuse în procesul ședinței judiciare. Totodată, după cum se poate observa din practica aplicării prevederilor art. 186 alin. 8 Cod de procedură penală, participanții la procesul penal, fie că este vorba de partea vătămă, învinuț sau de alte persoane interesate, ale căror drepturi sînt lezate prin încetarea procesului penal, sînt lipsiți de posibilitatea de a se adresa instanței judecătorești. Astfel, dreptul constituțional al cetățenilor la satisfacție judiciară, care, potrivit art. 20 alin. (2) și art. 54 alin. (1) din Constituție, nu poate fi restrîns, s-a dovedit a fi irealizabil în procesul aplicării prevederilor art. 186 alin. 8 Cod de procedură penală.

Prin urmare, deși legislația de procedură penală nu interzice în mod direct contestarea în instanța de judecată a ordonanței de încetare a procesului penal la etapa anchetei preliminare, aplicarea practică a prevederilor art. 186 alin. 8 Cod de procedură penală conduce la aceea că un număr considerabil de hotărîri ale organelor de cercetare penală

și de anchetă preliminară despre încetarea procesului penal în temeiul prevederilor art. 185, care aduc atingere drepturilor și libertăților constituționale fundamentale ale cetățenilor, sînt scoase, de fapt, de sub controlul judiciar. O atare situație este condiționată nu numai de conținutul propriu-zis al art. 186 alin. 8 Cod de procedură penală și de practica aplicării lui, ci și de faptul că Codul de procedură penală nu prevede procedura de exercitare a controlului judiciar asupra legalității și caracterului întemeiat al ordonanței de încetare a procesului penal la etapa anchetei preliminare.

Lichidarea lacunelor legate de conținutul art. 186 alin. 8 Cod de procedură penală și de aplicarea lui, de reglementarea temeiurilor și condițiilor în care pot fi atacate ordonanțele de încetare a procesului penal în instanța de judecată ține de competența exclusivă a legislatorului, fiind o problemă pe care Constituția o atribuie legii organice. Pentru considerentele expuse, călăuzindu-se de art. 26 alin. (1), art. 28, 31 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 61, 62, 68-70 din Codul jurisdicției constituționale,

Curtea Constituțională

H O T Ă R Ă Ș T E

1. Recunoaște prevederile art. 186 alin. 8 Cod de procedură penală în redacția Legii nr. 1275-XIII din 18 iulie 1997 drept necorespunzătoare art. 20 și 54 alin. (1) din Constituție în măsura în care, potrivit practicii de aplicare a normelor de drept, limitează posibilitatea de a ataca în instanța de judecată ordonanțele de încetare a procesului penal la etapa anchetei preliminare.

2. Recunoaște Legea nr. 1275-XIII din 18 iulie 1997 "Cu privire la modificarea și completarea Codului de procedură penală drept corespunzătoare Constituției, cu excepția prevederilor art. 186 alin. 8 Cod de procedură penală.

3. Prezenta hotărîre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Pavel BARBALAT

Chișinău, 17 martie 1998.
Nr. 10.